

IN DIVJINA BO CVETELA KAKOR ROŽA

Mira Miheličeva

Bilo je popoldne, ptice v drevju so sito molčale, le nad kotanjo umetnega jezercja, ki ga je dal generalni ravnatelj napraviti iz betona in velikih kamnov, so enolično brenčale mušice, da je bilo to slišati kot neko posebno visoko drhteče zvenenje v poletnem zraku. Na sosednjem vrtu so bili pokosili travo in duh po novem senu je dražljivo prihajal iznad rdečega opečnatega zidu. Čez obzidani rob domala usahlega jezercja se je obešal rožni grm, ki je nekoč kot plemenita vrtnica dvigal veje na visokem stebelu, z leti pa podivjal in jih razpustil. Namesto prejšnjih gosposko bujnih cvetov so pognale na njem divje rože z enim samim cvetnim vencem, ki se zdaj odbijajo od sivega, z lišajem poraščenega kamna kot nepričakovano žareče kaplje temne krvi. Amy se je sklonila in utrgala eno. Mislił sem že, da jo bo dala meni, toda pustila jo je tam, na kamnu, in odhitela dalje, ali čeprav je pobegnila, sem vedel, da ne bo jutri odpotovala — zdaj ne več. Pobral sem rožo in si jo pritisnil na obraz, dišala je mučno sladko. Spet mi je bilo, kakor da pritiskam lice ob Amyno toplo golo rame, in ugledal sem novo hišo, ki jo hočemo vsi skupaj postaviti, nenadoma sem jo videl pred seboj že dograjeno in vso razcveteno od rdečih rož. Potem mi je cvet dolgo ležal na dlani kot žametna obluba, in seglo mi je v misel, kako se bosta nekoč veselila puščava in samotni kraj in se bo radovala divjina in cvetela kakor roža — temnordeča roža, ki jo je na hladni kamen položila Amy.

Začelo se je z Amynim pismom. Ne, začelo se je, ko je Mina ubila veverico. Zdaj vem: začelo se je tako, da se je nekaj nehalo.

Sedel sem na zaboji pred garažo, ki nam rabi namesto klopi, in risal za svojo zabavo, ko me je poklicala moja žena Mina.

»Martin, zakaj ne dokončaj načrta za poletno izložbo ‚Modé‘?«

»Čisto sem pozabil,« sem zamrmral in si s prsti prečesal lase, kar je moja slaba navada.

»Takšne stvari zmeraj pozabiš, kajne?«

»Oprosti!« sem dejal in se obrnil stran.

»Oprosti, oprosti!« me je začela oponašati. »Misliš pa drugače!«

»Mina, lepo te prosim,« sem rekel in se strahoma ozrl. Vrata od sobice, v kateri stanujejo čevljar Bertl in zakonca Piskerjeva, so bila na stežaj odprta. Morali so naju slišati.

»Seveda, zdaj niti govoriti ne bom smela,« je rekla Mina. »Ne pustiš mi do besede.«

»Jaz?«

»Da, ti! Bodi surov, bodi krivičen, in reci, da ti presedam. Niti pogledati me nočeš več!«

Res sem se je ogibal, kolikor se je v razmerah, v katerih tukaj živimo, sploh mogoče koga ogibati. Odkar je po nekem prepiru z najinimi sostanovalci ubila čevljarjevo udomačeno veverico, ljubeznivo in prisrčno žival, ki jo je najin hromi sinek zelo ljubil, si ne upam srečati se z njenimi očmi, da bi ne opazila v mojem pogledu tistega, kar se že leta in leta nabira v meni, in je ona rešila vezi, ko je surovo treščila ubogo žival ob betonski steber.

»Jaz pa sem ti vse žrtvovala, bila tvoja dekla, tvoja sužnja — izrabil si me!« je začela svojo priljubljeno pesem.

»Mina, zaradi Tinčka te prosim!« sem zaklical, zakaj pustila je bila vrata v najino sobo odprta — to je, v prostor, v katerem so nekoč spravljali avto — in zavedal sem se, da sliši otrok vsako njeno besedo.

»In zdaj me hočeš zavreči!« je zavpila Mina in se začela biti s pestjo po čelu.

»Za božjo voljo, Mina, kdaj sem te hotel zavreči?«

»Zavreči, mater svojega otroka, mene in najinega ubovega po-habljenca!«

Zdaj sem se tudi jaz prijel za glavo.

»Ali tako ne boš ravnal z menoj,« je rekla Mina jokaje. »Zdaj smo ženske enakopravne! Enakopravna sem in ne jočem...«

»Jaz bi moral jokati,« sem rekel grenko.

»Ne jočem!« je divje ponovila Mina, glasno ihteč odšla v garažo in zaloputnila vrata za seboj, da se je vse streslo.

Ta trenutek je stopila iz Bertlove sobice Piskerjeva žena, še nekoliko odpeta in razpravljen, kakor je bila doma zmeraj njena navada. Smehljala se je, kazala lepe krepke zobe in čimveč golih neder. »Kaj pa ji je?« je rekla in radovedno zavrtela svoje nekoliko boljšeče sinje oči.

»Malo jo boli glava,« sem rekel v mučni zadregi.

»O, kadar imam jaz takšen glavobol, mi Pisker eno pritisne in sem precej spet zdrava,« je rekla in se spet nasmehnila.

»Prosim vas,« sem zamrmral in povetil oči.

»Toda vi ste tako fini! Jaz zmeraj pravim Piskerju, Pisker, mu pravim, on je tako fin in ona ga komandira.«

»Prosim vas, ne govorite tega,« sem rekel. »Mina je dobra in celo plemenita ženska.«

»Z moškimi je vendar treba lepo in prijazno delati,« je rekla. Približala se mi je in se me začela dotikati z ramenom. Spogledljivo —

tako, da mi je bilo neprijetno in vendar pravzaprav ne. To dopoldne je vsa izžarevala neko omamno in bujno žensko gorkoto, ki je bila bolj vroča od samega poletja. Na njeni kratki zgornji ustnici sem opazil drobne rosne kapljice in prav takšno roso v globokem izrezu njene kombineže, komaj prekritem z razpeto svileni haljo.

»Prosim, tovarišica,« sem zajeceljal in se ji umaknil, toda pogleda nisem mogel umakniti.

»Recite mi Beti!« mi je ponudila. »Kako pa naenkrat gledate vame — kakor v prazno izložbo?«

Gledal sem jo menda res nekam stekleno, zakaj zoprno mi je bilo, da me more s svojo razpeto haljo in ponarejeno spogledljivostjo spravljati iz ravnovesja.

Začela si je popravljati podvezo. »Jaz si nikdar ne zapenjam nogavic pred javnostjo, kakor delajo nekatere ženske, ampak samo med štirimi očmi,« se je opravičila. »Zakaj se obračate stran?«

»Mislim, da moram še načrt za poletno izložbo...« sem zamrmral.

»Piskerja ni doma, Bertla pa naženem, kadar hočeš,« je zašepetala. Ojunačil sem se: »Kaj pravzaprav hočete od mene?«

Rekla je nekoliko užaljeno: »Oh, ti preljuba nedolžnost!«

»Upam, da ne boste hudi, toda vidite, jaz...« Nisem mogel končati stavka.

Požugala mi je s prstom in nisem vedel, ali se šali ali resno misli. »Če se ne boste poboljšali, bom morala povedati Piskerju — kako ste me zalezovali!«

»Jaz?«

»Da, vi, vi! Ali jih imate za ušesi! Poročen moški! Toda jaz sem vas nagnala. Jaz zmeraj pravim Piskerju, Pisker, mu pravim, ti še ne veš ne, kako zvesto ženo imaš!« je zaklicala in med razdraženim smehom odvihrala z razpeto haljo v svojo sobo.

Zgrudil sem se na zaboj, ta mah pa toliko da ni priletel vame čevljar Bertl, nato so se za njim vrata njegove sobice treskoma zaprla. Siromak je obsedel na tleh in se žalostno drgnil po stegnu.

»Vsi ljudje so bratje,« je zajavkal, »ampak ženske niso sestre, ženske so zverine! Iz moje lastne sobe me je treščila!«

Pogledal me je kot trpinčena žival. Njegova plešasta, nagrbančena glava, iz katere raste samo zadaj na tilniku šop sivih las, je kakor izrezana iz starega naplavljenega lesa, ki sta ga bila pobelila voda in sonce, vendar tisti, ki jo je izrezoval, ni bil umetnik, temveč preprost kmečki rokodellec, ki je trudoma napravil v obraz štirioglat širok nos in okrogle votline za oči, namesto ust pa globoko zarezo nad nerodno prišiljeno brado. To je obraz dobrega starega hudiča iz vaške cerkvice,

hudiča, ki je bil tako tepen in preganjan od pravičnikov, angelov in svetnikov, da je postal v svoji revii bolj človeški od vsakega človeka.

»Kakor kamen me je treščila na cesto!« je zatarnal in se pobral.

Opoldne smo se spet zbrali na veliki betonski plošči, kjer so nekoč prali ravnateljev avtomobil in nam rabi zdaj kot nekakšno dvorišče. Bila je nedelja in tako smo bili vsi doma, če morem sploh reči dom garaži, okrog katere in v kateri stanujemo. Bilo je po kosilu. Mina je pomivala posodo, jaz sem pestoval Tinčka. Piskerca je listala po neki modni reviji in se sončila v samih hlačkah in nedrčku, da je morala Mina naprej in naprej mrmrati neprijetne opazke. Pisker se je zlecal na starem gugalniku, ki je ostal tukaj še iz ravnateljevih časov. Bertl je sedel na svojem večnem trinožniku in nekaj krpal, stara pa je zadaj za garažo krmila vrabce in jim pravila svoje čudne in zmešane zgodbe iz prejšnjih dni. Zdelo se je, da nimamo drug z drugim nič opraviti, dokler ni vrgel med nas Lenko, Bertlov nečak, svojega priljubljenega načrta kakor jabolko spora — spet je omenil, da bi bilo vendarle treba pomisliti na to, kdaj se bomo lotili dela na razvalinah nekdanje ravnateljve vile. Dan je prelep in kakor nalašč za delo na stavbi, je dejal. Nimamo pravice godrnjati, da slabo stanujemo, če sami ne storimo ničesar, se pravi, če ne zgradimo hiše, ki se nam kar sama ponuja.

Mina mu je odgovorila še precej mirno, da smo to stvar menda že razčistili, ker bova tukaj zidala midva sama, brž ko bo sodnija priznala dediščino po očetu meni.

»Sredstev za zdaj še nimava,« je nadaljevala že nekoliko bolj bojevitito, ker se je razvnela ob lastnih besedah, »zato pa imava sestrično v Ameriki, nečakinjo Martinovega pokojnega očeta, ki nama je pisala pismo!«

Posadil sem Tinčka nazaj na voziček in pogledal v tla. Nisem mogel trpeti, da kdo omenja mojega — očeta. Mučno sem se zavedal svojega položaja, sramote, ki ni bila sramota in je vendar bila, ker sem jo jaz tako občutil, odkar sem se mogel zavedati sam sebe. Kakor že stokrat, sem se ji hotel postaviti po robu, pa sem le negotovo rekel: »Toda Mina, kako moreš trditi kaj takega! Pismo ni bilo naslovljeno na mene, temveč na generalnega ravnatelja!«

Slišal sem Lenka, kako je zamrmral za mojim hrbtom: »Tako — na kapitalistično pijavko!«

Pisker se je predramil, široko zazehal, se vzravnal, iztegnil prst proti Mini in rekel kot poosebljena pravičnost: »Pismonoša bi ga sploh ne bil smel izročiti vam!«

Mina pa je zčila umazano vodo od pomij v požiralnik, ki je nekoč požiral blato ravnateljevega avtomobila, in rekla še precēj veličastno:

»Prevzela sem ga v imenu družine!«

»Ampak te družine ni več!« se je zahahljala Piskerca in se na brisači obrnila s trebuha na hrbet. In imela je prav, zakaj ko je bila med vojno ravnateljeva vila po neki pomoti bombardirana, je pokopalo pod ruševinami njega in vse njegove.

Obrnil sem se k Piskerci in rekel, kakor bi se opravičeval: »Sicer pa pismo še nič ne pomeni.«

Mina se je sklonila naprej. Glasno je govorila, da jo je lahko vsakdo slišal, potem ko je zmagoslavno potegnila iz žepa zmečkan list, ki se mu je videlo, da ga je imela velikokrat v rokah. Ta čas se je obračala k meni, kakor bi drugih sploh ne bilo tukaj, čeprav sem jaz znal po njeni zaslugi vsebino pisma že na pamet in mi ga je ponavljala samo zato, da bi se pred drugimi postavila.

»Nič ne pomeni, praviš ti,« je vpila. »Kaj pa tole? Ha!...« In začela je hlastno brati. »Moj oče... da, tukaj je... Pred tridesetimi leti pobegnil od družine v Združene države... ne, čakaj, tukaj je: 'Napravil si je premoženje!' Ali veš, kaj to pomeni — premoženje v dolarjih?... No, vsekakor piše tvoja sestrična: 'Po njegovi smrti sem sklenila obiskati stari kraj in ljube sorodnike. Pišite, ali ste živi in zdravi! Moj naslov je...'«

Nisem vzdržal, vzrožil sem: »Toda Mina, to se naju ne tiče!«

Mina pa je spravila pismo nazaj in zaklicala: »Gre za bodočnost najinega otroka, ubogega pohabljenca!«

Zdrnil sem se — na vso moč me zaboli, kadar vpričo Tinčka reče, da je pohabljen. Zakričal sem, kar sicer ni moja navada: »Kako moreš!«

Tinček ni več tako majhen, da bi ne razumel. Pogledal me je s svojimi prevelikimi očmi, z očmi moje uboge matere. Tako me je pogledala ona, če jo je kaj v dno duše zbolelo. Začel sem se tresti, Mina pa je rekla z milejšim glasom:

»Otrok ne bo ostal do smrti, če mu morem jaz kako pomagati, v tej prekleti podrtiji, med šuštarji, lahkimi ženskami in izumitelji ne vem kakšne goljufije!«

Zdaj se je Pisker dokončno skobacal iz gugalnika in rekel: »Gospa! Oho!«

Mina pa je rekla meni: »Le poskusi se vmešavati, zdaj, ko se nama slednjič obeta sreča — ti — ti — mevža!« Pograbila je skledo s posodo in voziček z otrokom, ki se, siromak, ni mogel braniti, in zavpila: »Pisala sem ji že, da smo živi in zdravi!«

Piskerca se je spet obrnila in vprašala sladko: »Tudi generalni ravnatelj?«

»In danes ji spet pišem, naj nas pride obiskat! Čimprej! Tako!« Odvlekla je otroka za seboj in zaloputnila vrata, čeprav jo zmeraj prosim, naj jih ima vsaj čez dan odprta, da bi se vlažni prostor zračil in sušil.

Pisker se je postavil predme, se nežno pobožal po gladko obrtlih licih in spregovoril: »Tovariš, če se bo vaša ženska tako izražala o mojem izumu in o moji ženi, ne boste več delali plakatov zame!«

In pokazal je na plakat, ki sem ga bil napravil po njegovem naročilu in visi zdaj na vratih garažne sobice. Pogledal sem deklico, ki pije na njem spenjeno tekočino iz visokega kozarca, nad napisom: »Pijte Piv-ko noč in dan, pa ne bo nihče bolan!«, pogledal sem jo še precej otožno in rekel: »Saj mi še tega niste plačali!«

Pisker se je malomarno naslonil na vrata, na moj plakat, in se zviška zazrl vame. »Vaša ženska bi morala vedeti,« je rekel, »s kom ima opraviti. Z izumiteljem, z enim tistih ljudi, ki dobivajo za svoje delo javno priznanje in nagrade. Inozemski interesi se že pulijo za licence, toda Pisker ve, da je najprej dolžan domačo skupnost podpreti.«

Z Bertlom sva se molče spogledala, Lenko pa je začel kričati, da to ni socialistično, če Pisker drago prodaja svoj patent podjetju, pri katerem je v službi.

»Oho, prijatelj!« je rekel Pisker in se važno obrnil k njemu. Ta človek zmeraj razkazuje svojo spretnost, svoje prave ali namišljene uspehe, in opozarja nase. Nisem ga mogel več gledati in poslušati, temveč sem vzel staro zarjavelo koso in šel travo kositi, zaradi katere se Mina venomer razburja, da je samo pri nas tako visoka in zanemarjena.

Hotel sem začeti v kotu vrta pred podrto hišo, kjer stoji ožgano drevo, zoglenel in strohnel ožeg — vse, kar je ostalo po nekoč mogočem javoru. To je pri stranskih vratih na cesto, ki jih tudi več ni, temveč zija tam samo še odprtina v zidu. Dan je bil jasen, z modrino neba, ki se je na robu zaradi vročine sivkasto spajala s sitim zelenilom drevja. Naslonil sem koso ob zid, sedel na kup grušča, ki je bil prijetno razbeljen od sonca, in neka spokojnost me je prevzela, ki me je odnašala preko vročine dneva kakor na valovih hladnega zraka, prihajajočih izpod goste sence dreves onstran hiše. Vsemu drugemu odmaknjen sem opazoval spreminjajočo se mrežo iz senc in sončnih lis, ki je bila razpeta čez krajino, krepke poteze okra in zelene zemlje pa karmina na porušenih zidovih, ki mi ta trenutek niso pomenili neke nekdanje hiše, tako važne za moj prejšnji in zdANJI obstoj, temveč samo skupek barvnih odnosov, s črno dominantno ožganega drevesa v ospredju, ob tanko zveneči spremljavi žužnjajočih in s srebrno utripajočimi krili vsepovsod lovečih se najdrobnejših stvari. Zvenenje

barv, ki so se zdaj stapljale, zdaj odbijale druga od druge v radostnih nasprotjih, je bilo spočetka prav tako tiho, a je nato naraščalo, da sem začel slediti njihovo muziko s konicami prstov, kakor bi bile oči premalo. Ta trenutek me je zmotil Lenko, ki je prišel za menoj, da bi pričel enega tistih pogovorov, ki so bili prej prepiri kakor pogovori, vendar so naju vsakikrat čudno zbližali.

»Kosite,« je rekel in si začel gristi nohte. »Mogli bi bili poklicati mene na pomoč. Pa seveda — vi imate to zemljišče za svojo last!«

Pogledal sem proti razvalini in iz prej neosebne barvne kompozicije so izstopili njeni razdrapani zidovi s črnimi votlinami vdrtilih in praznih oken, ki so kakor z votlimi očnicami okostnjaka zlobno pomеžiknili vame. Lenko je našobil ustnice in nagrbančil nos, da so se sončne pege na njem strnile v eno samo valovito rdečerjavo liso. Rekel je, kakor bi ne govoril meni, temveč ponavljal odstavek iz učbenika:

»Po prvem porazu se strmoglavljeni izkoriščevalci vržejo s podesektorjeno energijo v boj, da bi si zopet pridobili izgubljeni raj za svoje družine, ki so prej tako lepo živele.«

»Jaz nisem nikdar živel lepo,« sem mu rekel, »in si tudi ne želim imeti več, kakor imajo drugi, toda Mina se je tako mučila, zame in za otroka, da ji ne smem zameriti, če se na vse načine peha za boljšim življenjem. Po pravici povedano, sploh ne verjamem, da bodo ta kos zemlje priznali meni. Če je bilo premoženje po smrti generalnega ravnatelja iz nekih razlogov zaplenjeno, za gotovo nimam veliko upati. Toda Mina je tako energična, in kadar si ona kaj v glavo vtepe ...«

»Pri nas vendar ne morejo biti takšne gosposke vile,« je rekel Lenko in pokazal na razvalino, »privilegij nekaterih izbrancev, medtem ko se ljudske množice stiskajo v šupah.« Z ljudskimi množicami je mislil seveda sebe, ker že nekaj časa prebiva v šupi, v kateri so nekoč spravljali orodje.

»Vidite, ta hiša je bila last mojega očeta,« sem rekel. Mislim, da je bilo zdaj prvič, da sem generalnega ravnatelja pred drugimi imenoval oče — to se mi je doslej upiralo.

»Ali smo mi drugi krivi, da nismo imeli za očeta Rotschilda?« je vzkliknil Lenko.

»Ali sem si jaz izbral očeta?« sem ga grenko vprašal.

»Hišni lastnik hočete postati, kakršen je bil nekoč vaš stari, tisti, ne zamerite, Rotschild ali Stinnes, Rockefeller ali Morgan ...«

»Toda jaz ničesar nočem!« sem obupano zaklical.

»Pač — gospodinja vas ima na vajetih,« mi je zabrusil. »Ko bi jo vsaj imeli radi!«

»Kako si drznete!« sem rekel z narejeno jezo.

»Uprite se ji in sezidajte hišo, toda ne zase — za vse ljudi! Naj pridejo vsi, ki so nesrečni in stanovanja potrebni, in se naselijo v naši hiši!«

»Vsi? Ali nas ne bo nekoliko preveč?«

»Boste videli, kako nam bo lepo, boste videli!« je začel vpiti Lenko in skakati po eni nogi. Mislim, da sploh ne zna govoriti potihoma, temveč zmeraj kriči kakor nekdo, ki prvič govori v telefon in se boji, da ga ne bo slišal sobesednik na drugem koncu mesta.

»Vi ste tako mladi,« sem rekel.

»Metuzalem!« mi je zaklical Lenko in se posmejal. Kadar se začne smejati z drobnimi gubicami okrog otroških oči, medtem ko mu plavi lasje srše od glave kakor žarki in se mu raztezajo usta od ušesa do ušesa kakor paglavcu, ki je komaj začel drgniti šolske klopī, ga moraš imeti rad.

»Povem vam, da z Mino sama res ne potrebujeva tako velike hiše,« sem mu rekel, čeprav spočetka nisem bil navdušen za njegov načrt in se mi je celo upiral, zakaj vpraševal sem se, kaj zaboga imam skupnega z ljudmi, s katerimi po nemilem naključju skupaj stanujem — kaj me veže nanje, da bi moral z njimi zidati skupno hišo?

»No, ali vam nisem tega rekel tudi jaz? To bi pomenilo predimenzionirati vaše potrebe,« je rekel moj študent arhitekture.

»In beračiti pri daljni sorodnici, ki je nisem nikdar videl, se mi zdi poniževalno in bedno,« sem nadaljeval, nehote zardevajoč ob misli, da bi ji moral, če bi prišla sem, pojasniti, kako sva si v rodu. Čutil sem, globoko čutil, da nisem in nočem biti očetov dedič, čeprav sem podpisal tisto vlogo na sodnijo. Vsega je kriva moja nesrečna slabost, da ne znam reči ne!

»Izmaknil bom Mini njen naslov in ji pisal, da tistih, ki jih išče, ni več med živimi,« sem izjavil v navalu novega poguma.

»Tako je — vrzite ji njene dolarje v zobe!« mi je pritrnil Lenko.

»Samo, lepo vas prosim, pred Mino niti besedice o tem,« sem ga prosil: če je le mogoče, se ogibam preprirov.

»Razumem, o, jaz sem rojen diplomat!« je zaklical Lenko. »Samo tako rad bi precej začel delati. Ljudem je treba dejanj, dejanj — ne besed!«

Nalezal sem se njegovega navdušenja. »Pa pričnimo že danes, ne glede na tisto vlogo, ki bo kdo ve kdaj rešena, pospravljati ruševine, čistiti in zlagati opeko in vse pripravljati za ...« sem rekel, ne da bi bil mogel končati, ker me je objel in do malega zadušil.

»Všeč si mi!« je vzkliknil in me tako začel tikati. Planil je proti podrtiji, kakor da se je bo zdaj zdaj lotil, pa si je premislil in spet pritekel nazaj. »Človeštvo gre naprej!« je zavpil. »Danes šupa, jutri palača, pojutrišnjem...« In pokazal je z rokami nekaj nedopovedljivo velikega in se spet spustil v dir, pri tem pa se zaletel v neko žensko, ki toliko da je ni podrl.

»Neroda je neroda!« je zaklical, da nisem vedel, ali misli njo ali sebe.

Prišla je bila skozi odprtino v zidu, kjer so bila nekoč vrata, tako tiho, da je med vročim pogovorom še opazila nisva. Pokazala je proti hiši in nato uprla oči v Lenka, kakor da ne more, noče verjeti.

»Ali koga iščete, tovarišica?« jo je vprašal in opazil sem, kako se je na vsem lepem zavedel, da je bos in mu je odpeta srajca spredaj zamazana od malin.

Tudi jaz sem se zavedel, da sem zelo malomarno opravljen, v delovnih hlačah z zaplatami na kolenih, razmršen in potan — ker so njene oči z neko grozo najprej obstale na njem in nato na meni. Bile so to zelo svetle oči s temnimi, zdaj nenaravno razširjenimi zenicami, ki so se ji nenavadno odbijale od svetlih las — nemara je bila v tem skrivnost njenega čara. Ali pa je bilo tisto v njenih drobnih kosteh, imela je tako majhne noge in roke, ali v načinu, kako se je držala, z neko sloko milino — tega ne vem, preveč sem se zmedel. Bila je tujka, ženske pri nas niso tako oblečene, vendar bi ne znal popisati, kaj je imela na sebi, nekaj prozornega vsekakor, zakaj stala je tam kakor stkana iz zraka in spreminjastih barv, čuden učinek sonca na njeni obleki, neko bitje, ki ga mora odpihniti prvi veter, ali pa se je takšna zdela samo meni, zakaj v tem zmedenem trenutku sem videl vse megleno.

»O, prosim.« je rekla, »je to Krasna ulica 15? To je namreč edina hiša na tej strani, če je to sploh še hiša.« Govorila je počasi, s tujim naglasom in se je ob zadnjih besedah vprašujoče nasmehnila, jaz pa sem pomislil: Lepa je! Pa tudi Lenko je moral nekaj takega občutiti, zakaj opazil sem, da je bolj rdeč, kakor bi mogel biti od sonca, čisto teman je bil v obraz.

»Ni tukaj nekoč stanoval generalni ravnatelj...?« je nadaljevala in premolknila, kakor bi jo sredi stavka nekaj stisnilo za grlo.

»Da, toda med vojno je bila njegova hiša bombardirana,« sem odvrnil.

»O, in kje je zdaj lastnik?« je toliko da ne zaihtela.

»No, če še verjamete v pekel in podobne reči, bi dejal, da je zdo-laj,« je rekel Lenko in udaril z nogo po tleh.

»Toda v nekem našem časniku sem brala med podatki iz starega kraja tudi njegovo ime med tistimi, ki so ostali živi in zdravi,« je rekla pretreseno.

»Tu vidite, kako zahodni tisk napačno informira svoje ljudi,« se je Lenko zadovoljno obrnil k meni.

»In njegova družina?« je zajecljala. »Ni nikogar več? Jaz sem namreč...«

Da, to je bila ona, nečakinja nekdanjega lastnika in moja setrična, morala nama je to povedati pod vtisom, da čustvujeva z njo, povedati, kako je pisala stricu in ga prosila, naj ji sporoči, ali lahko pride, in kako se ji je, prej ko je mislila, ponudila ugodna priložnost, ker je neka znanka — mrs. Erjavec — potovala sem z letalom, in se ji je mogla pridružiti, in kako nepremišljeno je bilo od nje, da ni počakala odgovora, toda dad, njen oče, je zmeraj trdil o nji, da je nepremišljena, in to je žal resnica, sicer pa je bila tudi njena mati Slovenka, tako da jo je po smrti staršev vse vleklo sem, ker nima tam zdaj nikogar več. Vse to je pravila hlastno, dostikrat brez zveze — in ves čas, medtem ko je govorila, me je prešinjala tuja misel: Ali je ona sploh na svetu? Ali je sploh prišla sem? Ali pa je samo odsev nečesa, kar je v meni, vse tiste želje po lepoti, ki se ni mogla nikdar uresničiti, in je prišla zdaj iz takšne daljave onstran oceanov, ki jih sam ne bom mogel nikdar premeriti, samo zato, da bi se mogel okleniti nečesa, kar me je že pred rojstvom zapustilo — kot privid in vendar bitje iz mesa in krvi, iz moje lastne krvi, ki se ji pretaka po tankih žilah?

»Revica, revica,« je ginjeno rekel Lenko in se popraskal po nosu. »Ste zelo bogati? Če niste, potem še ni vse izgubljeno.« Obrnil se je k meni, ves hud in nasršen: »Priletela je kakor lastovka čez morje in vi jo pošiljate nazaj!«

Zazdelo se mi je, da ga je v hipu vsega obvladala želja, da bi se čimbolj postavil v njenih očeh. Takšno napihovanje mu ni bilo v naravi, samo zaneslo ga je.

»Ako se zavežete z vsem, kar vam je sveto, da ne boste svojega denarja ne dajali ne posojali nobenemu od svojih sorodnikov, vam povem, da imate tukaj...« je začel mladi norec, ko sem mu položil roko na laket.

Hotel sem, da bi utihnil, zakaj ob njegovih besedah se je v meni spet vzbudil smisel za stvarnost in vse je spet navalilo name, beda in ponižujoča stiska mojih otroških dni, pa skelenje sramu, ki me je vso mladost preganjal. Navdal me je boleč občutek, kakor da ji hoče polovica mojega bitja po vsej sili utajiti, kdo sem, pobegniti od nje in že vnaprej pretrgati rahle niti, ki bi se utegnile splesti med nama,

druga polovica pa si ničesar tako ne želi, kakor seznaniti se z mojo edino sorodnico. Pa ni bilo treba omahovati, zakaj Lenko ji je že izblebetal, držeč se pri tem hudo važno, da sem njen bratranec.

Osuplo in vzradoščeno mi je pomolila roko: »Jaz sem Amy,« je rekla. »Kako ti je kaj?«

Kako mi je bilo, še danes natanko ne vem. Peljala sva jo mimo razvaline pred našo hišo, se pravi, pred garažo, in poklicala Mino, da je prišla z otrokom. Če je bila Amy razočarana, da je našla namesto uglednih sorodnikov nas tri raztrgance, tega nikakor ni pokazala — res, če se je pretvarjala, se je znala dovršeno — niti z očmi ni trenila. Njeno pristno ali narejeno navdušenje nad tem, da je vendarle našla svoje ljudi, je bilo tako ganljivo, da sem ji do malega verjel in nisem imel moči, da bi ji pojasnjeval, kako je pravzaprav s tem sorodstvom. Vsekakor sem ji bil hvaležen, da se tako lepo vede, tako vljudno do brezdomcev, stanujočih v prostoru, ki je sicer zidan, v marsikaterem oziru pa slabši od barake. Nismo je mogli povabiti k sebi, seveda ne, toda rekla je, da si je že tako najela sobo v hotelu in bo ostala, če ji dovolimo, samo čez dan pri nas. Tako rada bi se pogovarjala o stricu in o starih časih!

»No, Tinček, to je tetica iz Amerike, ki sem ti jo obljubila,« je sladko rekla Mina najinemu dečku, ki se je vzravnal na svojem vozičku in pogledal Amy s plaho radovednostjo. Amy se je nasmehnila in tudi Tinčku se je na obrazu prikazala senca smehljaja — pravzaprav nekaj globljega. Ta otrok ima smisel za lepoto, sem si dejal in ga pobožal po svilnatem temenu.

Nismo se še pogovorili do kraja, ko me je Lenko pocukal za rokav od srajce in vprašal: »No, ali začnemo?«

Pokazal je s prstom na ruševine. Spočetka sem ga osuplo pogledal, potem mi je ta misel prišla kot odrešenje. Mino je treba postaviti pred dejstvo, da bova z drugimi skupaj zidala in ne potrebujeva Amyne pomoči; da bi ji izvabila denar, se mi je zdaj še bolj upiralo kakor prej. Vrh tega sem mogel tako pobegniti Amynim vprašanjem, odgovarja naj ji Mina, ta zna veliko bolje!

»Da,« sem hlastno pritrdil Lenku. »Pri tej priči!«

Tako smo tistega dne popoldne, ko je prišla Amy, začeli delati na stavbi, za zdaj mi štirje: Lenko, Bertl, jaz in naša stara, ki se nam je pridružila, češ da jo že zdavnaj mika temeljito pospraviti hišo pred godom njene gospe — gnedige frau. Seveda to še ni bil pričetek gradnje, temveč smo šele začeli podirati, kar je bilo na pol porušenih in razmajanih zidov, da smo potem opeko očistili, zložili in pripravili za zidanje. Toda nam se je zdelo, da smo v resnici začeli in da nam nova

hiša kar raste pod rokami. Zabavno je bilo to, da se Mina vprîčo Amy ni upala pokazati negotovanja, temveč je le zmajevala z glavo in se kislo smehljala, sicer pa poskušala delati ljubezniv obraz.

Amy je prhutala po vsem vrtu in okoli podrte hiše s svojimi širokimi krili, puhasta in lahka kakor regratov kosmič, ki je priplaval mimo mene po zraku. Vpraševala je veliko, toda na srečo ji ni bilo treba veliko odgovarjati, ker je od vznemirjenja spet planila v novo vprašanje, ali sama sebi odgovorila ali se posmejala. Smejala se je za oktavo višje, kakor je govorila, in zalotil sem se, kako z utripajočim srcem poslušam, kdaj se bo spet spustila v svoj pojoči smeh, ki se je na koncu zmeraj pretrgal z majhno, trepetajočo, skoraj otožno noto.

Ko se je Amy utrudila, je sedla na gugalnik, na nekdanjo verando podrte vile, od katere je ostalo vsega nekaj stebrov in balustrov pa mormornat tlak, da je to delovalo kot zamisel modernega scenarista, ki nakaže samo z nekaj skopimi potezami okvir dejanju. Kazalo je, da mojo novo sestrično naše početje kratkočasi — kot pravo nasprotje tistega, česar je bila vajena doma — vsaj tako nam je zatrjevala s svojim visokim smehom. Gledala nas je in se z iztegnjenimi prekrizanimi nogami v visokopetih svilenih šolnih gugala na starem gugalniku, na katerem se je gugal še generalni ravnatelj, kakor je posmehljivo omenil Lenko, ki je garal za dva. Veliko orodja nismo imeli in pomagati smo si morali največkrat z golimi rokami, grebli smo in odrivali kamne in opeko tako trdo in vneto, da nisem utegnil pomisliti na čas ali na svoje opraskane in okrvavljene roke. Ruševine in grušč so se kar umikali pred nami. Kdaj pa kdaj smo se posmejali kot otroci in se nato za hipec ustavili, vsaj jaz sem se, da bi poslušali Amy, ki je sedela z Mino na nekdanji verandi, svetla, lahko plavajoča postava, po kateri je begala tu pa tam sončna lisa. Bila je videti zadovoljna, upal sem, da je.

Pozneje mi je Mina očitala, tudi Lenko je tako govoril, da nisem videl Amy nikdar takšne, kakršna je bila v resnici. Nemara sem res videl samo tisto, kar sem hotel videti in tedaj najbolj potreboval, sliko, ki bi jo bil rad nekoč naslikal, pa sem jo sam v sebi izgubil, tiho bleščavo, ki sem je bil poln, kadar sem se od vsega drugega odtrgal — in ali ni potem vseeno, kaj je ona, kdo je in kako živi? Zame je bilo in pustil sem, da se je ta občutek razraščal v meni, vdajal sem se mu, medtem ko je Amy govorila:

»Tam je bilo prvo nadstropje, kajne?« Pokazala je kvišku, v prazni zrak. »V kotu je bila otroška soba, kjer je spal moj stric, ko je bil še majhen, in nato moj oče — ubogi dad. S tistega okna sta gledala na vrt v svojo mater, mojo babico, ki se je tam sprehajala in nabirala rože

za vaze v sprejemnici. Martin ji je podoben, kajne, čisto tak je kot ona... Dad je zmerom nosil pri sebi njeno fotografijo, da jo vidim kot živo pred seboj.«

Zame je bil čuden občutek, da sem podoben nekomu iz družine svojega očeta in da je bil moj oče nekoč otrok — otrok s čistimi otroškimi očmi kakor, postavimo, Tinček. Nisem se hotel temu tako približati in zbolelo me je, ko sem slišal reči Mino, ki je sedela poleg Amy in pletla, ponosno reči: »Da, Martin je živa slika svojega očeta!«

»Moj oče — dad — pa je moral čez morje,« je z do malega rezkim glasom povzela Amy, kakor bi hotela sama v sebi nekaj prevpiti, »ker je tukaj v starem kraju počenjal neke neumnosti in se tudi sprl z bratom, s tvojim očetom, Martin. Ubogi stari dad! Ko sem bila še majhna, smo stanovali v Clevelandu, v kleti nekega apartment housa, zelo borno. Vidim ga, kako sedi v pletenem stolu z odpeto srajco in zavihanimi hlačnicami, pomalem žuli brandy in obuja spomine. Hotel se je vrniti v stari kraj kot bogataš in se postaviti pred bratom in njegovimi, to je zmeraj pravil, toda... Zdaj sta mrtva oba!«

»In bogastvo ni danes pri nas nič častnega,« ji je segel v besedo Lenko, ki je stal že lep čas zgoraj v kotu podrtije na ostanku nekega zidu in se trudil, da bi podrl preklado, ki je visela tako rekoč v zraku, samo na dveh majavih ostankih tistega, kar so bili nekoč oporniki velikih vrat. »Vaši predniki, draga deklica, so bili kapitalisti, in če se jim ne odrečete, če se ne odrečete svojemu razredu...«

»You're a funny one, mr. Lenko,« se je posmejala Amy. »Špasen, mislim, se temu reče.«

»Umaknite se, če hočete ostati živi!« je zaklical Lenko, ki se je bil z rovnico uprl v neko razpoko v steni in je zdaj na vse pretege suval podse.

»Yes?« je rekla Amy, vstala z gugalnika in zbežala nekaj korakov na stran.

»Jes, jes! Ne delate nič, samo od žuljev izkoriščanih množic živite v svojih vilah, nebotičnikih in avtomobilih, pijete šampanjec in se vdajate razvratu,« je zaklical Lenko in spet sunil, kakor bi hotel podreti neko veliko večjo trhlo zgradbo. Lenko rešuje njeno dušo, sem pomislil. Amy mu ugaja, to je videti že po nerodnem, do malega žaljivem načinu, kako se zaletava vanjo.

»Toda jaz nisem kdo ve kako bogata,« je rekla Amy. »Poleg nebotičnika in vile imam samo tri avtomobile in helikopter za daljše izlete v naravo!« In začela se je tako smejati, da je kar omahnila v travo, le da njen smeh ni bil vesel — bil je živčen.

»Vi se vozite v helikopterju?« je rekel Lenko.

»Samo, kadar hočem na kakšno posebno visoko goro.« je rekla Amy in videl sem, da ga vleče.

»To je grozno, grozno.« je rekel Lenko in še enkrat sunil. Preklada se je zamajala pod njim in se prevrnila, ali z njo vred se je podrla tudi stena in s steno Lenko, tako da smo vsi zakričali od groze, misleč, da ga bodo ruševine pokopale pod seboj, pa je samo odskočil kakor žoga, se ujel in nekam osramočeno pobral svoje orodje. Nato je ošinil Amy s pogledom, ki je izdajal njegovo prizadetost, in šel drugam šarit. Midva z Bertlom sva jela čistiti, kar je bil podrl, naša nora starka pa je očiščeno opeko zlagala na kup na robu verande. Povedali smo ji bili, da je Amy nečakinja njenega pokojnega gospoda, in pri tej priči je jela ravnati z njo kot z nekim višjim bitjem, ki zasluži, da mu ona zaupa svoje nazore in težave. Stala je tam v spodrecanem prekratnem krilu z naborki, v žametnih šolnih, ki jim je bila odsekala visoke pete, z nabranim čipkastim ovratnikom okrog velega vratu in z batistno pentljo na glavi, kakor so jo menda nekoč nosile sobarice pri bogatih družinah, izpod pentlje pa so ji gledali umetni kodrčki, nerodno pripeti nad čelo z lasnicami.

Videč, da se Amy smeje s svojim lahkotnim, kakor kovinastim smehom, je pokroviteljsko rekla: »No, hvala bogu, da se naša gospica zabavajo! Jaz pa moram opeko zlagati — moški hočejo. Od trinajstega leta že služim, ali za opeko še nisem prijela. Tudi pri princu Savojskem sem služila.«

»O, ali je bil postaven dečko?« je vprašala Amy.

»To ni bil moški,« je rekla naša stara. »To je bil hotel.«

»Vsi, ki tukaj stanujemo, smo podpisali prošnjo, naj jo že vzamejo v dom za onemogle,« se je oglasila Mina in se pomenljivo potrkala po čelu. »Tako ni več mogoče.«

»Majngot, oni dan so res prišli k meni gospod od sociale,« je povzela naša stara. »Govorili so kakor cukar in med, češ v domu boš živela kot grofica. Jaz pa: O, gospod, kako so oni dobri, kako sem jim hvaležna — ali pa so poznali grofico Milerjevo, tisto, ki so po našem mestu konja rajtali — tudi pri njih sem služila? Oni: Grofice nisem poznal nobene. In jaz: Kako morejo potem vedeti, kako žive grofice?«

»Jaz sem mu rekla,« se je vmešala Mina, »da bi starko morali odpeljati v zavod s silo, če prostovoljno noče, toda zadnje čase hočejo pri nas ljudi samo prepričati!«

»Tako zauber gospod in olikani,« je drobila naprej stara, »da ni povedati, kako! Rekli so mi: Bodite pametni, mamka, tam boste vsak dan pili vino, pa zdravnik vas bo pregledoval. Jaz pa: In kje je tako dobro, dragi moj gospod, čeprav vina sploh ne pijem? Mar na Ober-

štajerskem, na sami grenci, le zakaj ne more biti dobro tudi tukaj? In doktorjem ni, da bi se starejši človek v kremplje dajal, že mladih so nič koliko na oni svet spravili, ni za riskirat, pravim jaz — ne pojdem! Ali še preden sem do kraja povedala, jih je že odneslo. Moški pametnega pogovora ne vzdrže in jo popihajo, danke šen za moške, pravim jaz ...»

In tako bi bila predla dalje in dalje, ko bi je ne bila odgnala Mina, ki je imela z Amy svoje namene.

»Martin pravi, da boste hišo njegovega očeta spet postavili z združenimi močmi in bo potem skupna last vseh stanovalcev,« je rekla Amy vljudno.

»Tisti zmešani študent mu je napolnil glavo z oslarijami,« ji je odvrnila Mina.

»To je tako nenavadno za naše ameriške pojme,« je rekla Amy. »Tako plemenito, tako...« Zmanjkalo ji je besed in ravno v tem sem čutil neko nežno občudovanje.

»To je tako otročje!« je rekla Mina. »Hvala bogu imam jaz glavo na pravem koncu. Misliti moram za dva, zakaj Martin ni dosti boljši od Tinčka!«

»Ubogi otrok!« je vzkliknila Amy in pogledala proti mojemu dečku, ki je sedel nedaleč od nje v svojem vozičku in delal iz regrata verižico.

Tudi jaz sem pogledal tja in ni se mi zdelo čudno, da me otrok, ki mu je nekoč veljalo vse moje upanje, z nečim spominja na Amy. Toda nji se je obraz nenadoma zaprl — mar od utrujenosti?

Zdajci je Mina planila k Tičku, ga vzdignila z vozička tako sunkovito, da se je čisto prestrašil, in ga prinesla k Amy, ki jo je gledal z motnimi očmi, kakor bi se bil prebudil iz sna, pa tudi ona je strmela vanj tako, kakor bi se ga pravzaprav bala.

»Tinček, vzdigni ročice!« je zaklicala Mina, »in lepo prosi tetico! Skleni jih, saj z ročicami moreš dobro gibati!« Pokleknila je pred Amy, jaz pa sem prijel Bertla za roko, češ, naj neha razbijati po opekah. Mislil sem, da bo Mino zmotilo, če bo videla, da ne delava več, temveč jo poslušava, ampak nje nič ne more motiti. Amy bi se bila rada odmaknila, pa ni mogla, ker jo je Mina pograbila za krilo.

»Vse premoženje Martinovega očeta je šlo... Martin skoraj nič ne zasluži. Jaz delam noč in dan, pletem in šivam za mal denar, shujšala sem in se postarala od samih skrbi. To hišo bi rada spet postavila, ker je edino, kar je še ostalo in bo mogel dobiti moj ubogi, ubogi otrok! Vendar z lastnimi sredstvi ne bom mogla — a da bi šla v španovijo

z drugimi, z zavistneži, ki bi nama radi odžrlí, kar nama po vsej pravici gre — ne, raje se ubijem!«

»Pomiri se, Mina, please,« je zajecljala Amy. O, kako rada bi zbežala, sem pomislil z nenadno bolečino.

»Tinček, prosí, prosí dobro tetico!« je rekla Mina, potegnila izza predpasnika droben šopek in pričela mahati z njim. »Tele rožice ji daj!«

»Toda kaj naj storim jaz?« je rekla Amy zbegano. »Kaj hočeš od mene?«

Mina ji je potisnila šopek v roke in rekla hripavo: »Samo nekaj tisoč dolarjev — zate malenkost!«

»Zakaj misliš, da je to zame malenkost?« je skoraj bolešno zaklicala Amy.

»Nasmehni se, Tinček, dragi tetici,« je rekla Mina Tinčku in ga sunila pod rebra. zakaj držal se je tako, kakor da bo zdaj zdaj planil v jok.

»Priznati moram, ljuba moja, da sem odprla tvoje pismo, namenjeno Martinovemu očetu, v katerem pišeš, da si je tvoj oče napravil premoženje.«

»Pismo stricu,« je vzkliknila Amy. »Oh, my God!«

»Samo nekaj tisoč dolarjev — in osrečila nas boš za vse življenje, nas vse, ki smo te prvi trenutek vzljubili,« je rekla Mina in začela jokati.

»Ne joči, prosim te,« je rekla Amy. »To me boli. Jaz... jaz ti moram nekaj priznati.«

Mini so se ta čas za čudo naglo posušile solze, vstala je, vzdignila otroka in krenila z njim proti našemu stanovanju v garaži. »Tinček pojde zdaj spančkat,« je rekla sladko. »Zvečer pa bomo proslavili prihod naše dobrotnice, naše ljube tetice — smo se že domenili!«

In odšla je z otrokom, veleč mu, naj pomaha ljubi tetici v slovo, česar ni storil, ampak jo je samo prestrašeno in obupano gledal.

Videl sem, kako si je šla Amy z nemirno kretnjo čez oči in zmajala z rameni, kakor bi se hotela nečesa otresti. Hotel sem stopiti k nji in ji pojasniti — kaj? Medtem je Lenko poklical iz notranjščine podrte hiše Bertla in mene, češ da je treba počistiti tla v nekdanji sprejemnici, kjer se je pod gruščem in podrtinami še ohranil parket. Toda v meni je navdušenje upadlo. Brez volje sem Bertlu sledil, vendar sem ga kmalu pustil samega z Lenkom in se splazil nazaj proti tistemu delu nekdanje hiše, kjer je ostala Amy. Ko sem jo ugledal, pa sem videl, da ni več sama. Pisker se je pogovarjal z njo.

»Z vašim denarjem hočejo pozidati tole podrtijo, kajne?« ji je govoril, se pomembno nasmihal, si gladil izdatno namazane in odišavljene lase in se žareče oziral, po vsem videzu zelo vesel, da je ta trenutek ravno tukaj.

»Toda moj bratranec sploh noče...« je živčno rekla Amy.

»Ej, zdaj smo tam!« ji je segel v besedo. »Lep bratranec, ki vašega rajnega strica niti poznal ni!«

»Kaj vendar govorite,« je razburjeno rekla.

»Resnico! Vaša tako imenovana sestrična se je z zvijačo polastila pisma, ki ste ga pisali rajniku. Potem so vse pripravili, da vas sprejmejo kot ljubo sorodnico, in bi vas bili oskubili, ko bi ne bilo Piskerja. Toda Piskerja ni mogoče podkupiti, ne, tovariši!«

»Toda to je strašno,« je rekla Amy. »To je...« In odložila je šopek, ki ji ga je bila dala Mina, na enega od osamljeno stoječih balustrov, da se je odondod prevrnil, padel med travo in za zmerom izginil.

»Da, to je kriminal,« je samodopadljivo rekel Pisker. »Zahvalite boga, da imate opraviti s človekom, ki ima v teh stvareh izkušnje!«

Stiskal sem se k steni in se ves tresel kakor na mrazu. Moral bi bil planiti mednju in ji pojasniti, da je vse to samo zlonamerno tolmačenje najinega ravnanja, da je jaz nisem hotel nikdar ukaniti in tudi Mina ne — ali pa je bila to resnica? Jeza na Mino mi je stiskala grlo, da nisem mogel spraviti iz sebe krika, ki naj bi Piskerja pregnal. Ta se je čutil čisto varnega, zakaj Lenko in Bertl sta ravno tedaj v notranjščini hiše opravljala svoje delo tiho, ali pa sta počivala.

»Nikjer nikogar,« je rekel Pisker. »Torej lahko govorim naravnost, seveda samo, če se zavežete, da boste v lastnem interesu molčali.«

»Jaz tega vseeno ne morem verjeti,« je rekla Amy. »Martin je tako preprost, tako iskren...«

»Opozorjen sem bil na to od višjih instanc,« je dejal Pisker s hripavim šepetom, vendar dovolj naglas, da sem ga mogel slišati. »O, jaz imam razne službe!« se je pohvalil malopridni lažnivec.

»Toda prej ste dejali, da ste izumitelj brezalkoholne pijače,« je zajecljala Amy.

»Seveda sem tudi izumitelj. Pri nas lahko vsak opravlja po več poklicev hkrati, če je le dovolj goreč. Še minister bi bil lahko postal, pa sem odklonil. Vsi tudi ne moremo biti ministri.«

Odkimala je, kakor bi ga ne hotela več poslušati. Kaj neki misli — ali ji je zoprno samo Pisker, ali pa čuti odpor do nas vseh, do vsega, kar jo tukaj obdaja? Saj nji ni nič do nas, prišla je samo iskat izgubljeni dom svojega očeta!

»Izumitelj pa sem postal zato, ker je pri nas po teh največja potreba,« je rekel Pisker samovšečno, priklanjajoč se s kratkimi, veselimi pokloni na vse strani, kakor bi govoril veliki množici. »Naše ljudstvo se namreč še v svobodi vdaja alkoholizmu, kar je dediščina nekdanje strahovlade. No, če že imamo pijance, jim je treba pogasiti žejo, toda tako, da jim ne bomo uničili zdravja. Izmislil sem si torej recepturo pijače, ki je njen okus tudi brez alkohola dovolj interesanten. Res, prinesel vam bom pisma, naslovljena na naše podjetje, pisma spreobrnjenec, ki jih je naravnost užitek brati. Saj dovolite?«

Amy pa je zamahnila z roko, kakor bi se ga hotela odkrižati.

»Vam bi prepustil licenco za Ameriko zelo poceni,« je rekel Pisker, »ker se osebno ne zanimam za denar, saj razumete? Samo nekaj tisoč dolarjev — za vas malenkost.«

»Res, malenkost,« je rekla Amy med napadom histeričnega smeha.

»To samo mimogrede,« je rekel Pisker, »ker sem slišal, da vi Američani zmeraj radi kaj zraven zaslužite, tudi ženske. Jaz bi ta denar podaril naši otroški kliniki, ker sem osebno zelo skromen, kakor menda vsi veliki ljudje.«

Tu zdaj nisem mogel več vzdržati, temveč sem planil na tlak, ki je bil nekoč od verande, in bi se bil mogoče spopadel z njim, pravim, mogoče, ker se nisem še nikdar nikogar telesno lotil, pa je tisti trenutek prihitela tja tudi Piskerca, ki je vpila: »Možek! Možek! Povem ti, da čistijo vhod do kleti!«

»Kaj? Do kleti?« je vzrožil Pisker, kakor bi bilo ravno to ne vem kakšen prekršek. Z ženo sta se zakadila tja, kjer sta Lenko in Bertl ravno pospravljala, da je bilo precej nato slišati krik in vrišč, zakaj Lenko jima ni ostal dolžan nobene besede.

Slišal sem Bertlov globok, otožen glas, ki je govoril: »Ali ti nisem rekel, Lenko, da pustimo podrtijo? Eh, mladina rada razkazuje svojo moč, ali bolje je živeti v miru!« in Piskerco, ki je grozila: »Vse vas dava z Oskarjem zapreti! Kdo vam je dovolil, odnašati ljudsko imovino!« In nato Piskerja: »To je kriminal, jaz dobro vem, kaj je kriminal!«

Sicer pa sta Lenko in Bertl za tisti dan že končala in prišla ven z orodjem, ki ga je bilo treba še shraniti, in ko sta se oddaljila proti Lenkovi šupi, sem videl Piskerja, da je pritekel nazaj in pomenljivo zaklical ženi: »Vse v redu!«, čeprav takrat seveda nisem razumel, kaj ga je tako skrbelo.

Jaz sem ta čas prijel Amy za roko in jo potegnil stran, dasiravno se mi je nekoliko upirala, globlje v park, kjer je bila pod drevesi gosta senca. Do malega vlekel sem jo mimo umetnega jezera, v

katerem so nekoč cveteli lokvanji, kakor mi je pravila mati. Zdaj je ostalo po zadnjem dežju na betonskem dnu samo nekaj blata in sluzastih alg v mlaki nedoločljive barve in zoprnega duha, v katerega se je mešal vonj po jasminu, ki je cvetel nezaslišano razkošno pod starim javorom v kotu vrta.

»Amy, govoriti moram s teboj!«

Njene nenaravno razširjene zenice so izdajale odkrit odpor.

»Pustiva to rajši,« je rekla. »Jutri itak odpotujem.«

»Že jutri? Kam?«

»Nazaj.«

»Amy, Amy — zakaj tako nenadoma?«

»Videti je, da tukaj ni človeka, ki bi ne hotel od mene — dolarjev,« je trpko rekla in odvrnila pogled. »Sicer pa so tudi drugi razlogi...«

Rekel sem ji: »Jaz nočem tvojega denarja.«

Nekaj časa sva se molče gledala in opazil sem na nji stvari, ki jih prej nisem videl. Okrog oči je imela drobne gubice in neko skoraj bolešno potezo okrog ustnic. Ni več tako mlada, me je obšlo, ni tako privlačna, kakor sem mislil. In zdaj je odmaknjena, hladna in zadržana, zdaj se kaže takšna, kakor čuti. Ne more videti, kako je za hipec dala nov zalet mojemu življenju, kakor ne bom mogel jaz nikoli videti, kaj se skriva za tem nizkim belim čelom, izpod katerega me gledajo njene svetle, rahlo utripajoče oči, ki ne zro več iz obraza sanjske prikazni, temveč iz razočarane in užaljene ženske.

»To je bila hiša tvojega očeta, Martin,« je rekla s posebnim poudarkom in blede lice ji je zažarelo, prsi so se ji dvignile. Zdaj misli na tisto, kar ji je povedal Pisker! sem si rekel.

»Da,« sem dejal, zbral vse sile in jo kljubovalno pogledal.

»Že vse popoldne se lovim tod okrog in vas vprašujem. Toda kadar omenim strica, umolknete vsi kakor na povelje in obrnete pogovor drugam,« je rekla in živčno sklenila drobne, skoraj koščene roke. »Jaz pa bi le rada vedela...«

»Kakšen je bil?« sem ji segel v besedo. »Bil je sebičen starec, ki je šel mirno preko trupel, kadar mu je to kazalo. Jaz sem ga videl samo dvakrat v življenju in obakrat me je vrgel na cesto.«

Bojeval sem se s trdovratno bolečino v sebi, z bolečino premaganca, ki je bil poražen, še preden se je utegnil s komerkoli spoprijeti. Glej, tam spet stoji očetova vila in se leskeče vsa bela in pozlačena od sonca skozi drevje! Gosposka vila, do malega palača, in z verande z jonskimi stebriči se razteza proti pisano razevelim gredicam rdeča platnena streha, da varuje sonca njegovo gospo in hčerko. Z marmorne balustrade vise zeleno pobarvane skrinjice z geranijami, ki jih je morala

moja mati vsako jutro zalivati, meni pa je, kakor da so ravno te cvetlice, zrastle iz njenih solz, s svojo radostno in razkošno barvo tista grenkoba, zaradi katere je ta trenutek v mojem srcu vse prekipelo in podrlo nekakšen jez, da sem začel bruhati iz sebe svoje ponižanje, kakor bi se z občutkom mračne naslade pred mnogimi ljudmi do golega slačil.

»Prvič me je peljala mati k njemu, ko sem bil še otrok. Sluga naju ni pustil v hišo. Čakala sva zunaj na ulici. Ko se je generalni ravnatelj pripeljal v svoji limuzini, so odprli velika vrtna vrata, da je mogel šofer po privozu zapeljati avto pred vilo, in mati je izrabila priložnost in smuknila z menoj za njim. Oče je izstopil, naju zagledal, prebledel in ji stisnil bankovec v roko, nato pa pomignil šoferju, naj naju spravi ven. Drugič me je postavil na cesto, ko mi je bilo osemnajst let in sem ga prišel prosit, naj mi omogoči študij na slikarski akademiji. Po neki pomoti so me spustili k njemu, v veliko sprejemnico, ki se je vsa zlato lesketala kakor verižica za uro na njegovem brezmadežnem, golobje sivem telovniku. Čakal je svojo gospo, da jo popelje na razstavo, pri kateri je bila pokroviteljica. Nekaj časa se ni mogel domisliti, kdo sem, čeprav sem mu povedal materino ime. Toda potem je ... zanikal, razumeš, vse je zanikal ... No, mati je bila takrat že mrtva, zato niti bankovca nisem dobil.«

Nisem je pogledal, toda čutil sem, kako se mi zdrzajoče odmika, sicer pa mi ni bilo zdaj ničesar več mar. »Bil sem njegov nezakonski sin,« sem rekel. »Moja mati je služila pri njegovi ženi kot sobarica.«

Nenadoma je tisto mračno, mrzko navdušenje v meni upadlo in zalil me je val starega sramu s takšno silo, da sem se moral z eno roko nasloniti ob zid, preraščen z bršljanom, med katerega sem se s prsti ujel, kakor bi me bila pograbila koščena pest. Z drugo roko sem si pokrtil oči, v katere so silile klavrne nemoške solze. Gnus in bes sta me navdajala, najbolj pa sem se sam sebi gnusil.

»Tako sem zamudil čas, ko bi bil lahko študiral,« sem mrmral dalje, ker je bilo zdaj pač treba vse do konca povedati. »Mina me je pobrala po materini smrti kot izgubljen predmet brez vrednosti, ki ga obdrži najditelj. Zdaj sem izložbeni aranžer. Slikam dedka Mraza, Sneguljčico pa cvetoče vejice, pod katerimi so razstavljeni čevlji. Imam ženo, ki je ne ljubim, in hromelega otroka.«

To je bilo tisto, česar nisem še nikomur povedal. Odvalilo se je iz mene kakor krvava kepa utripajočega bolnega tkiva in me pustilo praznega, osuplega in za čudo olajšanega. Ta trenutek sem ugledal pred seboj tudi mater, kako leži usahla, smrtno pomirjena v grobu, in ob tej podobi me ni več kakor prejšnje čase obhajal občutek užalje-

nosti in tesnobe, temveč neko novo čustvo ljubezni in sočutja. Tihi glasovi iz preteklosti so izgubili svojo bridkost in se zlili v eno z bleščečo, smehljajočo se tišino, ki je pod konec dneva objemala nebo in vrt, vso bujno zgoščenost velikega poletja.

Amy me je zadržala, ko sem se že obrnil in hotel oditi. Njen napeti pogled je iskal mojega, zelo je bila upadla in bleda. Hvaležen sem ji bil, da me je poslušala in tako v nekem pogledu vzela nase tisto, kar je vse žive dni težilo mene. Videl sem njene pordele oči z višnjevimi kolobarji okrog njih, bila je vsa revna, vsa takšna kakor jaz. Poskušala se mi je nasmehniti, pa se je samo nakremžila z ustnicami, ki so ji podrhtevale. Ni me bilo več sram, kako čudno je bilo to, da morem nenadoma stati brez sramu pred njo!

Zadržala me je bila z obema rokama in stal sem poleg nje, ne da bi natanko razumel, kaj mrmra Amy, da se mora zdaj tudi ona izpovedati meni, ker se po tistem, kar sem ji povedal, nisva drug od drugega oddaljila, temveč narobe, šele zblížala. Njene oči pod vztrepetajočimi obrvmi so bolestno strmele. Mene pa je prevzela utrujenost kakor po dolgi hoji, ki pripelje človeka na neznani cilj. Naslonil sem obraz k njenemu golemu ramenu, bilo je živo in toplo, rame žive, tople, od neslišnega ihtenja trepetajoče ženske. Ne vem, kako dolgo sva tako slonela brez besede, dokler se ni Amy odtrgala od mene. Z novimi očmi sem jo gledal, kako je odhitela s svojim lahnim, zibajočim se korakom in se za hipec ustavila pri umetnem jezercu. Ozrla se je čez rame, čez svoje drobno golo rame, potem se je sklonila in odtrgala rožo z divjega grma, ki se je vesil čez rob kotanje. Mislil sem, da jo bo dala meni, toda pustila jo je tam in odhitela dalje, proti razvalini — proti hiši, ki jo bomo zdaj na novo zgradili, da bo lepša kakor kdaj.

Pobral sem rožo, ki jo je bila pustila, in si jo pritisnil na obraz, potem mi je ležala dolgo na dlani kot obljuba in v misel mi je seglo, kako se bosta nekoč veselila puščava in samotni kraj in bo cvetela divjina kakor roža — temnordeča roža, ki jo je na hladni kamen položila Amy.